

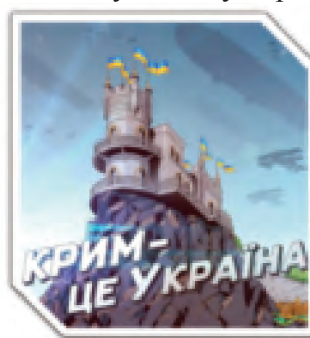
П.В. Сацький мав низку професійних планів, закінчував докторську дисертацією, планував поновити експозиції музею, створити громадську організацію серед викладачів, в галузі краєзнавства продовжити розвивати напрям економічного краєзнавства, залучаючи й студентську молодь. Однак важка хвороба не дала змоги їх реалізувати. Павло боровся до останнього, зберігав оптимізм і сподівався на краще, ще зовсім нещодавно виконував свої професійні обов'язки, надихаючись спілкуванням з вдячними студентами та науковцями. Він дуже хотів дочекатися Української Перемоги!

Лише 43 роки. Не дивлячись на боротьбу, йому не вдалось подолати хворобу і продовжити свій час. Початок повномасштабного вторгнення Російської Федерації завадив повноцінному лікуванню і як справжній патріот своєї держави Павло Вікторович пожертвував кошти, заощаджені на операцію, на потреби ЗСУ.

Він любив життя, Україну, історію, джаз і море, Швейка і Забужко... Всі відпустки були

присвячені синові Романові, що приїздив з Криму до батька в Київ і планував тут вчитись. Крим – деокупують, Рома обов'язково приїде в Київ і буде тут вчитись. Мрії мають збуватись, так, як хоче він, і так, як хотів його батько.

Цікавий і неповторний лектор та викладач, талановитий науковець, невтомний керівник і організатор, щирий і надійний колега, турботливий батько і син ... Саме таким він був, і саме таким ми будемо його пам'ятати. Спочивай з Богом, дорогий Павле Вікторовичу, а ми будемо продовжувати нашу спільну справу.

Алла Середяк (м. Львів),
кандидат історичних наук,
доцент Львівського національного
університету імені Івана Франка
E-mail: alla.seredyak@lnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7593-898X>

Руслан Сіромський (м. Львів),
доктор історичних наук,
професор Львівського національного
університету імені Івана Франка
E-mail: ruslan.siromskyi@lnu.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6744-6379>

Історик, залюблений у рідний край: світлої пам'яті професора Степана Качараби

3 травня 2022 року відійшов у засвіти Степан Петрович Качараба – професор історії, декан історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, багатолітній завідувач кафедри історичного краєзнавства, кафедри нової та новітньої історії зарубіжних країн, надійний і чуйний колега, завзятий наставник молоді, життєлюб.

Народився Степан Качараба у с. Молотів Жидачівського району Львівської області. Про свою Малу Батьківщину говорив з особливим теплом. Залюбленість у рідний край відчувалася у розповідях про місцеві пейзажі понад Дністром, побут, говірки, у глибоких знаннях місцевих звичаїв, народних пісень, колядок, вінчівок. До останніх днів опікувався мамою, яка рано залишилася одна і покинула світ в родинній хаті незадовго до смерті сина. Сина, який телефонував до неї тричі на день з будь-якого куточка світу і проводив разом вихідні та відпустки.

У 1973 р. Степан Петрович закінчив Демидівську восьмирічну школу, а впродовж 1973–1977 рр. навчався у Новороздольському політехнічному технікумі. Після служби у війську (1977–1979) вступив на історичний

факультет Львівського університету, і з ним пов'язав все своє подальше життя. Шлях до декана історичного факультету простягнувся для нього від посади лаборанта кафедри історії СРСР, асистента тодішньої кафедри історії УРСР (від 1989 р. кафедра історії та етнографії України), доцента цієї ж кафедри (від 1992 р.), заступника декана історичного факультету (1990–1994 рр.), завідувача кафедрою історичного краєзнавства та кафедрою нової та новітньої історії зарубіжних країн.

Науковим наставником та щирим порадиником Степан Качараба вважав професора Степана Арсентійовича Макарчука (декана історичного факультету у 1976–1994 роках), глибоку повагу та подяку до якого проніс через усе своє життя. Саме С. Макарчук спонукав здібного випускника досліджувати проблеми української еміграції зі Східної Галичини та Північної Буковини наприкінці XIX – на початку XX ст. Молодий науковець, ретельно опрацьовуючи джерела, детально описав кожен куточок досліджуваного регіону, з якого вимушено покинули рідні землі українці в пошуках кращої долі. Цікавим дослідницьким аспектом його роботи було відображення галицької трудової еміграції в українських народних піснях. Любов до історії та навики дослідження рідних теренів прищеплював школярам (майбутнім студентам) працюючи штатним співробітником (за сумісництвом) історичної секції Малої академії наук.

У 1990 р. С. Качараба успішно захистив кандидатську дисертацію на тему «Українська трудова еміграція із Східної Галичини і Північної Буковини наприкінці XIX – початку XX ст. (1890–1914 рр.)»¹. Науковий керівник через багато років у спогадах відзначав відповідальне ставлення свого аспіранта як до наукової роботи, так і до виконання службових обов'язків².

¹ Качараба С. Українська трудова еміграція із Східної Галичини і Північної Буковини наприкінці XIX – початку XX ст. (1890–1914 рр.). Автореф. дис. канд. іст. наук, Львівський державний університет імені Івана Франка, 1990. 16 с.

² Макарчук С. Побачене, почуте, пережите: Мемуарні мініатюри (Київ: Атіка, 2015), 189.

³ Качараба С. Українська еміграція зі Східної Галичини і Північної Буковини в кінці XIX – на початку XX ст. Тексти лекцій. Львів, 1992. Ч. 1–2.

⁴ Качараба С., Рожик М. Українська еміграція (1890–1914 рр.) Еміграційний рух зі Східної Галичини та Північної Буковини у 1890–1914 рр. Львів: б. в., 1995. 124 с

⁵ Програма з історії України та всесвітньої історії для загальноосвітніх шкіл (Львів, 1992); Історія України. Програма курсу для студентів історичного факультету (Львів, 1997); Історія України. Плани семінарських занять для студентів першого курсу університету (Львів, 1998); Програма курсу «Історія України» для студентів університету (Львів, 1999).

⁶ Історичне краєзнавство. Навчальний посібник, ч. 1. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 180 с.; Історичне краєзнавство. Напрями та методи історико-краєзнавчих досліджень: курс лекцій. (Львів, 2011) 305 с.; Основи краєзнавства: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Кол. авт.; за заг. ред. чл.-кор. НАНУ О.П. Реєнта. Харків: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2016. 276 с.

На основі проведених наукових досліджень Степан Качараба розробив навчальні спецкурси для студентів, а саме «Українська еміграція кінця XIX – початку XX ст.», «Сучасна українська діаспора», «Українці в світі». У 1992 р. С. Качараба видав дві частини текстів лекцій «Українська еміграція зі Східної Галичини і Північної Буковини в кінці XIX – на початку XX ст.»³, а 1995 р. – монографію у співавторстві з Миколою Рожиком «Українська еміграція (1890–1914 рр.). Еміграційний рух зі Східної Галичини та Північної Буковини у 1890–1914 рр.»⁴.

Молодий науковець працював асистентом на кафедрі історії та етнографії України, а від 1992 р. – на посаді доцента цієї ж кафедри (тоді ж отримав звання доцента). Попри педагогічну працю впродовж 1990–1994 рр. займав посаду заступника декана історичного факультету, відповідав за навчально-методичну, наукову та виховну роботу.

На початку 90-х років XX ст. Степан Петрович активно включився в розробку навчальних програм з історії України та всесвітньої історії для загальноосвітніх шкіл та вищих навчальних закладів⁵.

У 1998 році Степан Качараба очолив кафедру історичного краєзнавства. Завдяки його енергії та ентузіазму кафедра поповнилася молодими дослідниками історії політичних, культурних, освітніх, воєнних, побутових аспектів життя окремих куточків України. Працівники кафедри стали співавторами навчальних посібників та підручника з історичного краєзнавства⁶. З 2000/2001 навчального року на кафедрі відкрито спеціалізацію «Історичне краєзнавство», згодом «Локальна історія», нині кафедра історичного краєзнавства разом з кафедрою новітньої історії України ім. Михайла Грушевського викла-

дає навчальні курси згідно спільної спеціалізації «Історія України та історичне краєзнавство».

Степан Петрович був ініціатором проведення циклу всеукраїнських історико-краєзнавчих конференцій «Історичні пам'ятки Галичини». Під його керівництвом як завідувача кафедрою, а згодом декана історичного факультету відбулося сім конференцій, матеріали яких вийшли друком. Учасники заходу не обмежувалися лише колом науковців, працівників вищих навчальних закладів. Оскільки краєзнавство є не лише науковим напрямком, але й широким громадським рухом, в конференції брали участь також співробітники історико-краєзнавчих установ, музеїв, фахові дослідники в галузі краєзнавчої проблематики. Такий симбіоз співпраці академічної науки і громадськості є корисним для популяризації та розвитку історико-краєзнавчих студій. У 2020 році до участі в конференції вперше були запрошені студенти вишів, які проявили вміння пошуку та критичного осмислення історичних джерел, щире зацікавлення історико-краєзнавчою тематикою. Підготовлені та опубліковані ними матеріали для багатьох стали першою «пробою пера». До роботи з молоддю С. Качараба ставився особливо ретельно, наголошував, що саме їй творити майбутнє, активно впливати на культурне та духовне життя рідного краю. Курсові та дипломні роботи студентів уміло вписувалися ним до науково-дослідної теми «Галичина в контексті європейської історії кінця XVIII – першої половини XX ст.». Водночас, спецкурси викладачів кафедри Степан Петрович скеровував на розширення горизонтів вивчення «малої» Батьківщини, засвоєння новітніх методів досліджень територій і спільнот, опанування нових моделей репрезентації минулого в локальних проявах, на зображення локальних товариств творцями історичного процесу, на розуміння краси і розмаїття традицій і поглядів. Від 2010 р. року С. Качараба був членом Національної спілки краєзнавців України (посвідчення від 29 березня 2010 р. підписане патріархом краєзнавчих студій і промоутером краєзнавчого руху Петром Троньком).

Тісні стосунки С. Качараба підтримував з польськими науковцями. Разом із колегами з Краківського педагогічного університету він долучився до організації міжнародної конференції «Львів: місто – суспільство – культура», яка від

1992 р. почергово проводиться у Львові та Кракові. Степан Петрович – єдиний учасник усіх чотирнадцяти конференцій цієї серії, а в тематичних збірниках опублікував дванадцять статей. Учений був членом української частини Комісії істориків України та Угорщини. В межах міжнародної співпраці стажувався у Вроцлавському, Ягеллонському, Ряшівському (Жешувському) та інших зарубіжних університетах; брав участь у виконанні міжнародних проектів-грантів.

Одночасно з педагогічною роботою С. Качараба працював над докторською дисертацією, яку 2003 р. успішно захистив в Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України⁷. Захисту передувала публікація ґрунтовної монографії «Еміграція з Західної України»⁸, яка стала підсумком наукових пошуків вченого. Базою для написання праці слугували архівні матеріали Польщі, Білорусі та, звісно, України, зокрема документи усіх обласних архівів Західного регіону. Докторська монографія С. Качараби розкриває соціально-економічні та політичні передумови еміграційного руху в Західній Україні міжвоєнного періоду (Східна Галичина, Західна Волинь, Західне Полісся), еміграційну політику польського уряду, зокрема, її національний аспект, масштаби та динаміку еміграційного руху, законодавчі акти Польської держави щодо еміграційних процесів. Водночас дослідник проаналізував формування та розвиток державного еміграційного апарату на західноукраїнських землях, утворення та діяльність громадських об'єднань опіки над емігрантами, розселення західноукраїнських переселенців, їх соціально-економічну та національно-культурну адаптацію на чужині.

Науковий ступінь доктора наук та посада професора не змінили ставлення Степана Петровича до наставників, колег та студентів. Науковий консультант професор С. Макарчук згадував: «... цього науковця я проводив від аспіранта до професора. У мої старші роки він цього не забуває і є для мене свого роду ще одним приятелем і другом з молодшого покоління...»⁹.

У 2008 році С. Качараба очолив кафедру нової та новітньої історії зарубіжних країн Львівського національного університету імені Івана Франка. Спільно із працівниками кафедри підготував програму з курсу «Новітня історія країн Західної Європи і Америки (1918 – початок

⁷ Качараба С. Еміграція з Західної України. 1919–1939. Автореф. дис. докт. іст. наук, НАН України, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, Інститут народознавства, 2003. 31 с.

⁸ Качараба С. Еміграція з Західної України (1919 – 1939). Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2003. 416 с.

⁹ Макарчук С. Побачене, почуте, пережите: Мемуарні мініатюри. Київ: Атіка, 2015. 216 с.

XXI ст.)», був співавтором рекомендованого Міністерством освіти і науки України посібника з історії країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу (кінець XV – початок XIX ст.) та практикуму з історії Західної Європи та Америки другої половини XX – початку XXI ст.¹⁰

Еміграційні процеси продовжували бути у центрі уваги вченого. Зокрема, особливості еміграції з окремих воєводств і повітів Західної України (Дрогобиччини, Рогатинщини, Поліського, Волинського воєводств та ін.). За понад двадцять років вивчення проблеми С. Качараба опублікував ряд ґрунтовних досліджень, що розкривають причини та напрями української еміграції зі Східної Галичини і Північної Буковини наприкінці XIX – першої третини XX ст. у різні куточки світу – від Європи до Північної та Південної Америки. Зокрема, виокремив еміграційні потоки до Боснії та Герцеговини, Франції, Аргентини, Бразилії, США, Канади. Значну увагу у своїх дослідженнях присвятив аналізу особливостей і напрямів сезонної еміграції галицьких і буковинських селян (наприклад, до Німеччини). Окрім еміграції українців, учений проаналізував еміграційні процеси в середовищі поляків (США), німців та галицьких євреїв (до Аргентини та Палестини). С. Качараба залишив нам аналіз еміграційної політики та законодавства країн поселення (Канада, США, Бразилія, Аргентина), значну увагу приділяв вивченню заходів австрійського, польського, канадського урядів щодо української еміграції з Галичини та Буковини. У його публікаціях також відображена урядова політика щодо еміграції євреїв із західноукраїнських земель.

Значний пласт досліджень складає еміграційна політика влади у Львові та в Західній Україні загалом. У межах цієї проблематики виокремимо студії, присвячені діяльності еміграційних органів Польщі у Західній Україні, зокрема Еміграційного Дому у Львові, Польського еміграційного товариства, Експозитури Еміграційного управління, Львівського представництва Варшавської еміграційної управи, Львівського відділу Єврейського центрального еміграційного товариства

«JEAS». Дотичними до цієї проблеми статті вченого з історії функціонування мореплавних компаній та участі їх агентури в еміграційному русі.

Повноту картини еміграції із Західної України формують дослідження, присвячені обставинам еміграції, агітації потенційних емігрантів, творення образу країни поселення, проблема еміграції в діяльності політичних партій та рухів у Галичині, ставлення єврейської громадськості Львова до еміграції в Палестину (у т.ч. політична пропаганда сіоністських партій та об'єднань), позиція Греко-Католицької церкви до еміграції українців. У 2014 р. Степан Петрович у співавторстві із Романом Горакком, Зіновієм Яворівським та Василем Кучеруком видали монографію, присвячену Йосипу Олеськіву (1860–1903) – ініціаторові й популяризаторові масової еміграції українців до Канади¹¹.

Вивчення джерел з історії української еміграції становить окрему когорту досліджень С. Качараби. Вчений проаналізував значення таких газет, як «Український емігрант» та «Chwila», документи Центрального державного історичного архіву України у м. Львові, літературні твори сучасників еміграційного руху (наприклад, Андрія Чайковського). Надзвичайну історико-краєзнавчу цінність становить відкриття для громадськості щоденника селянина з Покуття Івана Дорундяка, в якому він описав свою подорож 1895 р. до Канади¹². Після повернення мандрівник популяризував у пресі цю країну як найбільш придатний еміграційний напрям, охарактеризував становище українського селянства в Австро-Угорщині, описав шлях емігранта зі Львова до порту Квебек у Канаді. У «Щоденнику» також міститься значний матеріал про життя і побут перших українських поселенців у канадських Преріях.

Соціальна адаптація людини і проблеми входження у нове суспільство, пристосування до погодних умов склали ще один аспект дослідницьких інтересів професора С. Качараби. Науковець довів, що ключову роль тут відіграла Греко-Католицька церква. Саме священники займалися опікою над українськими емігрантами

¹⁰ Баран З., Качараба С., Сіромський Р., Чума Б. Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу (кінець XV – початок XIX ст.): навчальний посібник, ред. Зоя Баран. Київ: Знання, 2015. 533 с.; Качараба С., Сіромський Р. Історія Західної Європи та Америки другої половини XX – початку XXI ст.: практикум. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 293 с.

¹¹ Горак Р., Яворівський З., Качараба С., Кучерук В. Йосип Олеськів. Життя і діяльність. (Львів: Вид-во «Проман», 2014. 440 с.

¹² Качараба С. «Щоденник Івана Дорундяка (До історії української еміграції в Канаду)» // Вісник Львівського університету. Серія історична 37, ч. 2 (2002). С. 128–172; Качараба С. «Щоденник Івана Дорундяка як джерело до вивчення української еміграції в Канаду» // Історичні пам'ятки Галичини. Матеріали III наукової краєзнавчої конференції 19 листопада 2004 р. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2005. С. 66–74.

у достатньо важкий для них час пристосування до нових суспільних реалій (Німеччина, Боснія та Герцеговина). Окрім того, вчений простежив організацію підтримки емігрантів з боку львів'ян та створених ними опікунських товариств.

Вивчення християнської опіки над українськими емігрантами спонукало Степана Петровича заглибитися в окремі аспекти історії церкви в країнах масового поселення українців – США та Канаді. Найістотнішою проблемою становлення церковної структури, на його думку, була позиція Ватикану щодо організації церковних громад і статусу греко-католицького духовенства. Не менше значення мала і проблема взаємовідносин між священниками з Галичини та Закарпаття. У центрі аналізу – особливості становлення Греко-Католицької церкви у цих країнах, а також загальні тенденції релігійного та обрядового характеру в діаспорі. Історії українських громад у різних державах світу Степан Петрович присвятив декілька енциклопедичних статей в авторитетних виданнях України¹³.

Впродовж 2006–2010 рр. С. Качараба був членом Експертної ради з історичних наук Вищої атестаційної комісії у Києві, долучився до експертизи великої кількості дисертаційних праць молодих науковців. Водночас, як авторитетний учений входив до спеціалізованих рад із захисту дисертацій з історії у Львівському національному університеті імені Івана Франка, Інституті українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України та Інституті народознавства НАН України; виступав опонентом на захисті десятків кандидатських дисертацій у наукових установах Львова, Києва, Луцька, Івано-Франківська, Чернівців. Степан Петрович був членом оргкомітетів міжнародних і всеукраїнських наукових конференцій та редколегій низки українських періодичних фахових видань, зокрема у Львівському, Прикарпатському, Східноєвропейському, Тернопільському університетах. В останні роки С. Качараба керував методологічним семінаром на історичному факультеті Львівського університету.

Багато зусиль професор приділяв вишколу педагогічних і наукових кадрів. Під його керівництвом десятеро аспірантів захистили кандидатські дисертації з актуальних проблем історії України та всесвітньої історії.

У 2017 році вищий навчальний заклад, якому професор С. Качараба віддав усе своє свідоме життя, засвідчив свою повагу і шану присвоївши почесне звання «Заслужений професор Львівського національного університету імені Івана Франка». Визнанням істотного значення наукових розробок науковця для розвитку історичної науки стало його відзначення Нагрудним знаком «За наукові досягнення» (2008 р.). Однак найвищою нагородою Степан Петрович вважав щирість у стосунках і повагу колег, родини, усіх, хто оточував його на життєвій ниві.

У лютому 2019 р. Степана Качарабу обрали деканом історичного факультету. Очолити факультет йому довелося в нелегкий час. Вже з 2020-го року йому довелося організувати роботу структурного підрозділу в умовах епідемічних обмежень, зумовлених поширенням коронавірусної інфекції (COVID-19). Час показав, що це не було найважчим викликом, 24 лютого 2022 р. роботу не тільки вишив, а й усієї країни паралізувала російська агресія, повномасштабна війна, розв'язана східним сусідом проти Української Держави. Завершувати навчальний рік довелося в надзвичайно скрутних умовах. А для наукової спільноти Львівського національного університету імені Івана Франка травень затьмарився ще й втратою декана історичного факультету, колеги, щирого товариша.

Нам завжди бракуватиме привітної посмішки Степана Петровича, бракуватиме його «а з якого дива?» замість «чому?», його уміння перевести на жарт напругу, яка нерідко супроводжує робочі будні. Любив співати, мав чудовий голос, відтак бракуватиме його співу, а українських пісень у його репертуарі було багато, на усі нагоди: і веселих, і ліричних, і тужливих... Непересічне почуття гумору колеги та викладача назавжди залишиться у пам'яті усіх, хто мав нагоду особистого спілкування. Колишній наш студент (випускник історичного факультету 2010 року), а нині головний редактор науково-популярного журналу «Локальна історія», керівник Центру дослідження українсько-польсько-словацького пограниччя Українського Католицького Університету, шеф-редактор онлайн-архіву усноісторичних та візуальних джерел «Жива історія»¹⁴ Віталій Ляска зустрівся з того-

¹³ Качараба С., Киричук Ю. «Українська діаспора» // Довідник з історії України. Київ: Генеза, 1999. Т. 3. С. 408–409; Качараба С. «Еміграція» // Довідник з історії України. Київ: Генеза, 2001. С. 230–233; Качараба С. «Еміграція» // Історія України. Енциклопедичний довідник з історії України. Видання 3-є. Київ: Генеза, 2008. С. 379–382.

¹⁴ Див.: <https://livehistory.org.ua/?fbclid=IwAR0WBOOHyrITpmLSI3pTGUS96BqkVnMMiz7y9Nespdlyyg-XGR8Xgjr3yj5Q>

часним деканом історичного факультету і 5 лютого 2021 року вийшла чергова передача з циклу популярних програм «Без бром» під назвою «Українці за океаном: загублені на Гаваях, рабство Бразилії, гомстеди Канади»¹⁵. Відтак ми маємо чудову відеозгадку, дякуючи Віталію, який, відгукнувшись на смерть свого викладача, відмітив, що в розмові зі Степаном Петровичем була найвища концентрація жартів серед усіх випусків програми: «У тій розмові Степан Петрович був

нашим найрадіснішим гостем. І таким ми його пам'ятатимемо – привітним та усміхненим»¹⁶.

Степан Качараба відійшов від нас сповнений задумів та творчих планів. Важка і швидкоплинна хвороба не дозволила йому їх реалізувати, хоч боровся з нею до останнього подиху. Наукове товариство, чисельні друзі, рідні пам'ятатимуть Степана Петровича, сповненого енергії, турботливого у стосунках, твердого в реалізації творчих планів.

Вибрана бібліографія доктора історичних наук, професора Степана Качараби

1987 Відображення галицької трудової еміграції в українських народних піснях кінця XIX – початку XX ст.”. Молоді вчені-суспільствознавці УРСР – 70-річчю Великого Жовтня: тези республіканської науково-практичної конференції. Львів, 1987. 163–164.

1989 Ідея возз'єднання українського народу в творчості прогресивних діячів культури кінця XIX – початку XX ст.”. Вісник Львівського університету. Серія історична 25 (1989): 16–26 (спів-автор – С. Марчук).

“Трудова еміграція в контексті класової боротьби українського селянства Східної Галичини в кінці XIX – початку XX ст.”. Республіканська наукова конференція, присвячена 50-річчю возз'єднання Західної України з Українською РСР в складі Союзу РСР: тези доповіді. Львів, 1989. 52–53.

Рецензія: Інтернаціональна солідарність трудящих західноукраїнських земель з Республіканською Іспанією. Збірник документів та матеріалів. Київ, 1988. 480. Архіви України 5 (1989): 75–76 (співавтор – Ю. Киричук).

1990 “Еміграція галицьких селян в Боснію і Герцоговину наприкінці XIX – на початку XX ст.”. Проблеми слов'янознавства 42 (1990): 66–73. (співавтор – С. Мовчан).

“Еміграція галицьких селян в Російську імперію в кінці XIX ст.”. Український історичний журнал 9 (1990): 30–36.

“Трудова західноукраїнська еміграція в кінці XIX–на початку XX ст.: питання історичного аналізу”. Еміграція населення західноукраїнських земель до Північної Америки на рубежі XIX – XX ст. Її роль в освоєнні Канадського Заходу. Матеріали міжнародної конференції. Чернівці, 1990. 72–75.

Українська трудова еміграція із Східної Галичини і Північної Буковини наприкінці XIX – початку XX ст. (1890–1914 рр.), автореф. дис. канд. іст. наук. Львів, 1990. 16.

1992 “Роль морехідних компаній та їх агентури в еміграційному процесі”. Українська еміграція. Історія і сучасність. Матеріали міжнародної наукової

конференції, присвячених сторіччю еміграції українців до Канади. Львів, 1992. 47–58.

“Сезонна еміграція галицьких і буковинських сільськогосподарських робітників до Німеччини”. Вісник Львівського університету. Серія історична 2 (1992): 57–66.

Українська еміграція зі Східної Галичини і Північної Буковини в кінці XIX – на початку XX ст. Тексти лекцій, ч. 1–2. Львів, 1992.

1993 “Ставлення австрійського уряду до української еміграції з Галичини та Буковини”. Вісник Львівського університету. Серія історична 29. (1993): 88–99.

1994 “Проблема еміграції в політичній пропаганді галицького москвофільства”. Республіканець 1 (1994): 28–31.

1995 “Еміграційна політика Польщі у міжвоєнний період”. Наукові зошити історичного факультету Львівського університету 1 (1997): 103–105.

Українська еміграція. Еміграційний рух зі Східної Галичини та Північної Буковини у 1890–1914 рр. Львів, 1995. 124 (співавтор – М. Рожик).

1997 “Emigracja sezonowa galicyjskich i bukowinских roboników rolnych do Niemiec”. Chłopi, naród, kultura 5 (Zeszów, 1997): 201–211.

1998 “Напрямки української еміграції зі Східної Галичини і Північної Буковини наприкінці XIX – на початку XX ст.”. Вісник Львівського університету. Серія історична 33 (1998): 114–121.

1999 “Еміграційний Дім у Львові”. Львів: місто, суспільство, культура 3. Спеціальний випуск Вісника Львівського університету. Серія історична (1999): 513–517.

“Оповідання і чутки про еміграцію в Галичині наприкінці XIX – на початку XX ст.”. Народознавчі зошити 2 (1999): 150–153.

“Польське еміграційне товариство у Львові (1927–1939 рр.)”. Вісник Львівського університету. Серія історична 34 (1999): 479–485.

“Українська діаспора”. Довідник з історії України, т. 3. Київ: Генеза, 1999. 408–409 (співавтор – Ю. Киричук).

¹⁵ Див.: https://localhistory.org.ua/videos/bez-bromu/diaspora-stepan-kacharaba/?fbclid=IwAR3zXBCfe0B4zpwkywGEGXU-SM1fkYCdSvCbfHvnC_uE65MKgruRbZudYOs

¹⁶ Див.: <https://www.facebook.com/LokalnaIstoria>. 3.05.2022.

“Участь морехідних компаній в організації переселення західноукраїнського селянства в Латинську Америку у міжвоєнний період (1918–1939 рр.)”. Наукові зошити історичного факультету Львівського університету 2 (1999): 169–181.

Рецензія: Andrzej A. Zięba, *Ukraincy w Kanadzie wobec Polaków i Polski (1914–1939)*. Kra-ków, 1998. 404. Вісник Львівського університету. Серія історична 34 (1999): 546–548.

2000 “Вплив законодавства США на українську еміграцію (1919–1939 рр.)”. Питання історії України 4 (Чернівці, 2000): 170–175.

“Роль мореплавних компаній та їх агентури в еміграційному русі на Західній Україні (1919–1939)”. Вісник Львівського університету. Серія історична 35–36 (2000): 274–285.

2001 “Вплив законодавства Канади на українську трудову еміграцію з Польщі (1919–1939)”. Актуальні проблеми державного управління 5 (Львів, 2001): 282–291.

“Газета “Український емігрант” як літописець еміграції із Західної України”. Історичні пам’ятки Галичини. Матеріали наукової краєзнавчої конференції. Львів, 2001. 64–70.

“Газета “Chwila” як джерело до вивчення еміграції євреїв із Західної України в Палестину”. Актуальні проблеми державного управління. Збірник наукових праць 6 (Львів, 2001): 310–319.

“Еміграція”. Довідник з історії України (А–Я), вид. 2-е, доопрацьоване і доповнене, ред. Ігор Підкова і Роман Шуст. Київ: Генеза, 2001. 230–233.

“Еміграція населення Західної України в Аргентину (1919–1939)”. Наукові зошити історичного факультету Львівського університету 4 (2001): 184–196.

“Еміграція євреїв із Західної України в Аргентину (1919–1939)”. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Історія 13 (2001): 135–142.

“Заячківський Микола”. Довідник з історії України, ред. Ігор Підкова і Роман Шуст. Київ: Генеза, 2001. 255–256.

“Соціальна характеристика емігрантів з Польщі в Аргентину у міжвоєнний період (1919–1939)”. Народознавчі зошити 3 (2001): 433–439.

“Товариство “Польська опіка над співвітчизниками за кордоном” у Львові (1927–1939)”. Історико-політичні проблеми сучасного світу 8 (Чернівці, 2001): 110–118.

2002 “Експозитура Еміграційного уряду у Львові (1923–1932)”. *Lwów: miasto-społeczeństwo-kultura* 4 (2002): 333–345.

“Еміграційна політика Польщі та її реалізація на Західній Україні (1919–1939)”. Проблеми слов’янознавства. Збірник наукових праць Львівського національного університету імені Івана Франка 52 (2002): 73–86.

“Еміграційні органи Польщі на Західній Україні (1919–1939 рр.)”. Наукові записки Національ-

ного університету “Острозька академія”. Історичні науки 2 (2002): 96–105.

“Еміграція євреїв із Західної України в Палестину у 1919–1939 роках”. Модерна Україна 7 (2002): 119–140.

“Етапи еміграції євреїв із Західної України в Палестину у 1919–1939 рр.”. Дрогобицький краєзнавчий збірник. Спецвипуск до 60-річчя УПА (2002): 326–339.

“Імміграційна політика Канади та її вплив на українську еміграцію з Польщі (1919–1939 рр.)”. Питання історії України 5. (Чернівці, 2002): 91–96.

“Львівське представництво Варшавського еміграційного управління (1923–1932)”. Вісник Львівської комерційної академії. Серія – Гуманітарні науки 4 (2002): 124–132.

“Львівський відділ Єврейського центрального еміграційного товариства “JEAS” (1924–1939)”. Проблеми гуманітарних наук. Наукові записки ДДПУ 9 (2002): 172–182.

“На сторожі вогню у світогляді нашого народу”. За вільну Україну. 28 серпня 2001.

“Трудова еміграція із Західної України в Канаду (1919–1939)”. Вісник Львівського університету. Серія історична 37, ч. 1 (2002): 350–364.

“Трудова еміграція із Західної України у Францію (1919–1939)”. Науковий і культурно-просвітний краєзнавчий часопис “Галичина” 8 (2002): 95–107.

“Щоденник Івана Дорундяка (До історії української еміграції в Канаду)”. Вісник Львівського університету. Серія історична 37, ч. 2 (2002): 128–172.

Рецензія: “Та, що гідно заступила батька (Горинь В. Катерина Грушевська (1900–1943)... Що стояла на сторожі “огню в світогляді українського народу”. Львів, 2000. 114)”. Дзвін 10 (2001): 146–148.

2003 “Вплив Варшавського еміграційного синдикату на еміграцію із Західної України (1930–1939)”. Наукові зошити історичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка 5–6 (2003): 204–210.

“Вплив законодавства Бразилії на еміграцію із Західної України (1919–1939)”. Питання історії України 6. Збірник наукових статей кафедри історії України Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича (2003): 144–148.

“Документи ЦДІА України у Львові про еміграцію із Західної України у Францію (1919–1939)”. Історичні пам’ятки Галичини. Матеріали II наукової краєзнавчої конференції (21 листопада 2002 р.). Львів, 2003. 55–66.

Еміграція з Західної України (1919–1939). Львів: Місіонер, 2003. 416.

Еміграція з Західної України. 1919–1939, автореф. дис. докт. істор. наук. Львів, 2003. 31.

“Сезонна еміграція із Західної України в Німеччину (1919–1939)”. Вісник Львівського університету. Серія історична 38 (2003): 219–241.

“Трудова еміграція із Західної України в Бразилію (1919–1939)”. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Історія 1 (2003): 211–221.

2004 “Вплив законодавства Аргентини на еміграцію з Західної України (1919–1939 рр.)”. Ефективність державного управління. Збірник наукових праць Львівського регіонального інституту державного управління Національної Академії державного управління при президентіві України 5 (2004): 139–146.

“Еміграція з Поліського воєводства (1919–1939)”. Шляхами історії. Науковий збірник історичного факультету ЛНУ ім. Івана Франка на пошану професора Костянтина Кондратюка. Львів: Піраміда, 2004: 348–364.

“Основні риси української трудової еміграції кінця XIX – першої третини XX ст.”. Заробітчанство як вибір майбутнього: проблеми соціально-психологічної адаптації дітей, батьки яких перебувають на заробітках за кордоном. Львів, 2004. 78–88.

“Трудова еміграція з Західної України: історіографія проблеми”. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки 13 (2004): 328–337.

“Щоденник Івана Дорундяка як джерело до вивчення української еміграції в Канаду”. “Історичні пам'ятки Галичини”. Матеріали III наукової краєзнавчої конференції (19 листопада 2004 р.). Львів, 2005. 66–74.

“Emigracja Żydów z Ukrainy Zachodniej do Stanów Zjednoczonych w latach 1919–1939”. Świat niepożegnany: Żydzi na dawnych ziemiach wschodnich Rzeczypospolitej w XVIII–XX wieku: praca zbiorowa. Warszawa: Instytut Studiów Politycznych PAN, 2004: 77–87.

2005 “Від свободи імміграції до рестрикціонізму: вплив законодавства США на українську еміграцію наприкінці XIX – першій третині XX ст.”. Вісник Львівського університету. Серія історична 39–40 (2005): 300–314.

“Еміграційна політика польського уряду щодо євреїв у 1919–1939 рр. Поляки, українці, білоруси, литовці у міжвоєнній Польщі (1921–1939)”. Матеріали міжнародної наукової конференції (8–9 жовтня 2004 р.). Дрогобич, 2005. 52–63.

“Єврейська еміграція в політиці польського уряду у 1919–1939 рр.”. Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини 272. (2005): 143–149.

“Трудова еміграція з Рогатинщини (кінець XIX – початок XX ст.)”. Рогатинська земля: історія та сучасність. Матеріали III наукової конференції (26 березня 2002 р.). Львів, 2005. 147–156.

“Участь львів'ян в організації опіки над емігрантами (1921–1939)”. Lwów: miasto-społeczeństwo-kultura 5 (2005): 397–407.

2006 Історичне краєзнавство. Навчальний посібник. Ч. 1. Львів: вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2006. 180 (співавтори – В. Голубко, А. Середяк).

“Проблема єврейської прабатьківщини в політичній пропаганді сіоністських партій та об'єднань Західної України”. Історико-культурна спадщина Прикарпаття. Науковий збірник на пошану Петра Арсенича з нагоди його 70-річчя та 45-річчя історико-краєзнавчої діяльності. Івано-Франківськ: Вид-во “Нова зоря”, 2006: 513–525.

“Українська еміграція з Галичини в Аргентину наприкінці XIX – першій третині XX ст.”. Етнічна культура українців, ред. Михайло Глушко. Львів, 2006. 82–91.

2007 “Василь Мудрий – редактор часопису “Діло” (1927–1935 роки)”. Історична пам'ять. Науковий збірник 1 (2007): 78–85.

“Законодавство Бразилії щодо української еміграції з Галичини наприкінці XIX – першій третині XX ст.”. Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки 16 (2007): 203–216.

“Місце Росії у системі колективної безпеки в Європі”. Україна, Польща, Німеччина в Європі. Львів: Львівський національний університет імені І. Франка, 2007. 109–116 (співавтор – І. Федик)

“Ставлення єврейської громадськості Львова до проблеми еміграції в Палестину (1919–1939)”. Львів: місто, суспільство, культура 6 (2007): 523–535.

2008 “Документи ЦДІА України у Львові про українську еміграцію до Бразилії наприкінці XIX – на початку XX ст.”. Історичні пам'ятки Галичини. Матеріали IV наукової краєзнавчої конференції до 150-річчя від дня народження Івана Франка (10 листопада 2006 р.). Львів, 2008. 378–386.

“Еміграція”, Історія України: А–Я. Енциклопедичний довідник, вид. 3-є доопрацьоване і доповнене, ред. Ігор Підкова, Роман Шуст, Ігор Гирич. Київ: Генеза, 2008. 379–382.

“Етнодемографічний розвиток Галичини за умов австрійського панування”. Галичина: етнічна історія. Тематичний збірник статей. Львів, 2008. 116–130.

“Ізраїль”, Світова історія: XX століття. Енциклопедичний словник, ред. Ігор Підкова та Роман Шуст. Львів: Літопис, 2008. 323–328.

“Сезонна еміграція зі Східної Галичини в Німеччину у першій третині XX ст.”. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність 16. Ювілейний зб. на пошану Івана Патера (2008): 207–217.

2009 Василь Мудрий – громадський діяч, політик, публіцист. Дрогобич, 2009. 240. (співавтор – Я. Комарницький).

“Післямова”. Михайло Василик, Українці Аргентини: історія та сучасність. Львів: Вид-во Українського Католицького Університету, 2009. 248–255.

“Польська еміграція із Західної України до США (1919–1939 рр.)”. Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, Міжнародні відносини 2 (Тернопіль, 2009): 90–99.

2010 “Експозитура Еміграційного управління у Львові в системі польських еміграційних інституцій”. Lwów: miasto-społeczeństwo-kultura 7 (2010): 157–167.

2011 “Греко-католицька церква у ставленні до української еміграції з Галичини наприкінці XIX – на початку XX ст.”. Вісник Львівського університету. Серія історична 46 (2011): 116–130.

“Діяльність греко-католицького духовенства серед сезонних емігрантів у Німеччині (кінець XIX – початок XX ст.)”. Вісник Львівської комерційної академії. Серія – гуманітарні науки 10 (2011): 188–196.

“Документи ЦДІА України у Львові про суспільну опіку Греко-католицької церкви над українською еміграцією у Бразилії та Аргентині (кінець XIX – початок XX ст.)”. Історичні пам’ятки Галичини. Матеріали V наукової краєзнавчої конференції (12 листопада 2011 р.). Львів, 2011. 203–212.

“Суспільна опіка Греко-католицької церкви над українською еміграцією в Боснії та Герцеговині (кінець XIX – початок XX ст.)”. Україна – Європа – Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, Міжнародні відносини 5, ч. 2 (2011): 275–282.

2012 “Греко-католицька церква у США наприкінці XIX – на початку XX ст.: проблеми становлення”. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність 21 (2012): 361–369.

2013 “Бразилійський гаразд” Андрія Чайковського: історична реальність чи художній вимисел?”. Вісник Львівського університету. Серія історична 48 (2013): 104–114.

“Душпастирська опіка Греко-католицької церкви над українською еміграцією у Боснії та Герцеговині (кінець XIX – початок XX ст.)”. Вісник Львівського університету. Серія історична 49 (2013): 130–143.

“Еміграційна політика Польщі та її реалізація у Волинському воєводстві (1921–1939 рр.)”. Волинська трагедія: через історію до порозуміння. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції (19–20 червня 2013 р.). Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2013. 128–139.

2014 “Вплив Першої світової війни на еміграцію із Західної України”. Перша та друга світові війни в історії людства (до 100-річчя початку Першої і 75-річчя початку Другої світових воєн): монографія, ред. Сергій Троян. Київ: ДП “НВЦ “Пріоритети”, 2014. 213–226.

“З Галичини до Америки: подорож українського емігранта (кінець XIX – початок XX ст.)”. *Lwów: miasto-społeczeństwo-kultura* 9 (2014): 136–144.

Йосип Олеськів. Життя і діяльність. Львів: Вид-во “Проман”, 2014. 440. (співавтори – Р. Го-рак, В. Кучерук, З. Яворівський).

2015 Історія Західної Європи та Америки другої половини XX – початку XXI ст.: практикум. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 293 (співавтор – Р. Сіромський).

Історія країн Західної Європи та Північної Америки Нового часу (кінець XV – початок XIX ст.): навч. посіб., ред. Зоя Баран. Київ: Знання, 2015. 533 (співавтори – З. Баран, Р. Сіромський, Б. Чума).

“Німецька еміграція з Волинського воєводства (1919–1939)”. Вісник Львівського університету. Серія історична 51. (Львів, 2015): 265–274.

“Польська еміграція із Західної України до Бразилії у міжвоєнний період”. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність 21. Ювілейний збірник на пошану Юрія Сливки (Львів, 2015): 113–122.

Рецензія: “Волинь у культурному просторі міжвоєнної Польщі (Крамар Юрій, Західна Волинь 1921–1939 рр.: національно-культурне та релігійне життя: монографія. Луцьк: Східноєвропейський національний університет ім. Лесі Українки, 2015. 404)”. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Історичні науки 5 (2015): 181–183.

2016 “До питання про еміграцію з Дрогобицького повіту наприкінці XIX – початку XX ст.”. Дрогобицький краєзнавчий збірник. Спецвипуск 3 (2017): 82–90.

“Німецька еміграція із Західної України у міжвоєнний період (1919–1939 рр.)”. Німці в історії Волині. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (1–2 жовтня 2015 р.). Луцьк: ПК “Твердиня”, 2016. 212–218.

2017 “Мігранти в міському просторі Львова наприкінці XIX – початку XX ст.”. Львів: місто – суспільство – культура 10, ч. 2: Львів/Lwów/Lemberg як міські простори: уявлення, досвід, практики. Вісник Львівського університету. Серія історична. Спеціальний випуск (2017): 434–450.

Умови життя, насильство і демографічні зміни в модерній Центральній Європі. Львів: ЇЛНУ імені Івана Франка, 2017. 70 (співавтори – А. Козицький, Р. Ліповські).

2018 “Трецька незалежна церква в Канаді: метаморфози обрядового і релігійного характеру”. Реформація як суспільне явище: український вимір. Матеріали міжнародної наукової конференції (3–4 жовтня 2017 р.). Львів, 2018. 160–179.

2019 “Ізраїль”, Світова історія XX–XXI століть. Енциклопедичний словник, вид. друге, доповнене, ред. Ігор Підкова і Роман Шуст. Львів: Простір-М, 2019. 417–425.

“Ольмерт Єгуд”, Світова історія XX–XXI століть. Енциклопедичний словник, вид. друге, доповнене, ред. Ігор Підкова і Роман Шуст. Львів: Простір-М, 2019. 776.

“Шарон Аріель”, Світова історія XX–XXI століть. Енциклопедичний словник, вид. друге, доповнене, ред. Ігор Підкова і Роман Шуст. Львів: Простір-М, 2019. 1226.

2020 “Ізраїль”, Світова історія: XX–XXI століть. Енциклопедичний словник, вид. третє, доповнене, ред. Ігор Підкова і Роман Шуст. Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2021. 417–425.

“Натаньягу Беньямін”, Світова історія: XX–XXI століть. Енциклопедичний словник, вид. третє, доповнене, ред. Ігор Підкова і Роман Шуст. Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2021. 738.

“Ольмерт Єгуд”, Світова історія: ХХ–ХХІ століть. Енциклопедичний словник, вид. третє, доповнене, ред. Ігор Підкова і Роман Шуст. Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2021. 776.

“Струтинський Михайло Михайлович”, Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Енциклопедія: До 100-річчя Західно-Української Народної Республіки. Т. 3: П–С. Івано-Франківськ: Манускрипт-Львів, 2020. С. 534–535.

“Шарон Аріель”, Світова історія: ХХ–ХХІ століть. Енциклопедичний словник, вид. третє, доповнене, ред. Ігор Підкова і Роман Шуст. Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2021. 1226.

Рецензія: “Європейський народ, забутий в історії (Україна в історії Європи ХІХ – початку ХХІ ст.: історичні нариси: монографія. За ред. чл.-кор. НАН України Степана Віднянського. Київ: Інститут історії України НАН України, 2020. 814)”. Проблеми всесвітньої історії: науковий журнал 2(11) (2020): 201–207 (співавтор – Р. Сіромський).

2021 “Ізраїль”, Світова історія: ХХ–ХХІ століть. Енциклопедичний словник у двох томах, вид. четверте, доопрацьоване і доповнене, ред. Ігор Підкова і Роман Шуст. Т. 1: А–К. Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2021. 456–465.

“Натаньягу Беньямін”, Світова історія: ХХ–ХХІ століть. Енциклопедичний словник у двох томах, вид. четверте, доопрацьоване і доповнене, ред. Ігор Підкова і Роман Шуст. Т. 2: Л–Я. Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2021. 143.

“Ольмерт Єгуд”, Світова історія: ХХ–ХХІ століть. Енциклопедичний словник у двох томах, вид. четверте, доопрацьоване і доповнене, ред. Ігор Підкова і Роман Шуст. Т. 2: Л–Я. Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2021. 192–193.

“Шарон Аріель”, Світова історія: ХХ–ХХІ століть. Енциклопедичний словник у двох томах, вид. четверте, доопрацьоване і доповнене, ред. Ігор Підкова і Роман Шуст. Т. 2: Л–Я. Львів: ЛНУ імені І. Франка, 2021. 690–691.

Галина Денисенко (м. Київ)

старший науковий співробітник
відділу історії України другої половини ХХ ст.
Інституту історії України НАН України
E-mail: denisenko51@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4672-1586>

На сторожі культурних цінностей (Сергій Іванович Кот)

Двадцять восьмого березня 2022 р. пішов із життя Сергій Іванович Кот, доктор історичних наук, провідний науковий співробітник, чудовий організатор і керівник, надзвичайно світла, щира і доброзичлива людина, надійний друг і товариш. Він пройшов усі щаблі наукової кар'єри – від старшого інженера до керівника Центру досліджень історико-культурної спадщини України відділу історії України другої половини ХХ ст. Інституту історії України НАН України.

Сергій Іванович народився 22 жовтня 1957 р. у родині, коріння якої походило з Київщини. Мама була родом із старовинного козацького села Телешівка Рокитнянського району на півдні області, а тато – з смт. Поліського (колишнє старовинне містечко Хабне) на її північному заході, практично на кордоні з Білоруссю.

Любов до традицій, культури регіону проходила з Сергієм все життя – у спогадах про рідних, друзів із далекого дитинства. Після закінчення 154-ї київської середньої школи у 1975 р. Сергій Кот продовжив навчання на історико-педагогічному факультеті Київського державного педагогічного інституту ім. О.М. Горького (нині – Національний педагогічний університет ім. М. Драгоманова), який закінчив з відзнакою у 1980 р. З серпня 1980 р. почав працювати у щойно створеному відділі історико-краєзнавчих досліджень Інституту історії АН УРСР.

З перших днів роботи у відділі Сергій Іванович був у команді однодумців з відновлення і

розбудови краєзнавства, підготовки і проведення всеукраїнських історико-краєзнавчих та Першої всесоюзної конференції з історичного краєзнавства в 1987 р. у Полтаві. Він – один із авторів колективної монографії «Історичне краєзнавство в Українській РСР» (К., 1989), збірника наукових праць «Репресоване краєзнавство» (К., 1992). Ним були виявлені документи про діяльність визначних краєзнавців, музейних і бібліотечних діячів Г. Брілінга, І. Зборовського та В. Отамановського, репресованих радянським тоталітарним режимом, імена яких введені до наукового обігу. Його публікації про діячів української науки і культури Д. Антоновича,